

CONCLUSIONS AND LESSONS LEARNED FROM DISTANCE LEARNING DURING THE COVID-19 PANDEMIC BY INTERNATIONAL INSTITUTIONS

Abstract: Analysis of the effectiveness of distance learning carried out during the Covid-19 pandemic and the conclusions drawn by the world institutions, presenting the global trends of distance learning, taken as policies by governments during the closure of schools and possible measures that should be taken by individual countries.

Author information:

Veliko Kosev

PhD student

at Konstantin Preslavsky – University of Shumen

✉ v.kosev94@gmail.com

🌐 Bulgaria

Keywords:

distance learning, issues, lessons, policies,

World Bank

В периода на пандемията от Ковид-19 се наложи карантинно затваряне на училища в световен мащаб, което доведе до глобален експеримент за това какви са възможностите за предоставяне и осъществяване на дистанционно обучение.

Повечето от световните институции направиха преглед на проблемите възникнали при провеждането на това дистанционно обучение и формулираха съответните изводи за усъвършенстването му.

Международните институции подхождат към тези проблеми по различен начин от гледна точка на своите приоритети, което дава възможност да бъдат разгледани различни негови аспекти и по този начин да се предаде по-пълна картина, както за състоянието на електронното обучение в дистанционна среда, така и за възможните мерки, които би трябвало да бъдат взети от отделните държави.

Световната банка положи големи усилия за предоставяне на насоки за оптимизиране на ефективността при изпълнение на стратегиите за дистанционно обучение. В тази връзка тя публикува два доклада. Първият доклад „Дистанционно обучение по време на глобалното училищно блокиране: уроци в различни държави“ [1] на базата на качествен изследователски подход основан на документиране на мненията на образователни експерти относно ефективността на програмите за дистанционно и коригиращо обучение включва три основни раздела организирани в хронологичен ред: първият раздел „Какво можем да научим от спешните реакции на образованието в страните с ниски и средни доходи?“, анализира се реакцията на 120 правителства от април до май 2020 като отговор на пандемията от Ковид-19.

Вторият раздел „Възприема ли се дистанционното обучение като ефективно?“ се основава на задълбочен анализ на националните образователни политики в пет държави – бразилия, Кения, Нигерия, Сиера Леоне и Перу както и ефективността на прилаганите в тях стратегии от май до август 2020 г. Третият раздел „Какво работи с отдалечени и коригиращи стратегии?“ е анализ проведен в 13 държави, основаващ се на ключовите поуки от опита им и представя глобалните тенденции на дистанционното обучение, предприети като политики от

правителствата по време на затварянето на училищата и възможността за подготвяне на коригиращо обучение проведени от август до декември 2020 г.

Вторият доклад [2] „Дистанционно обучение по време на Ковид-19: уроци от днес, принципи за утре“ В него е дадена оценка какви могат да бъдат поуките извлечени от глобалния опит за дистанционно обучение по време на Ковид-19, за периода март 2020 – октомври 2021 г., и е насочен към следните ключови въпроси [2]:

„1. Беше ли прието дистанционното обучение по време на Ковид-19, и ако да, колко ефективно беше?, т.е. дали децата научиха толкова, колкото по време на присъственото обучение преди пандемията.

Какви уроци могат да извлекат правителствата от този широко разпространен опит?

Как политиките могат да използват тези уроци, за да се преосмисли ученето, когато училищата започнат да отварят отново [2, с. 4]“?

Отговорът на тези въпроси в доклада се основава на разнообразни източници, разработени с помощта на интервюта, глобални проучвания, казуси от началото на пандемията, отговорите от които са съвместно изведени и анализирани от Световната банка, УНИЦЕФ, ЮНЕСКО, ОИСР, и улеснено от партньорството между Световната банка, университет Джон Хопкинс и УНИЦЕФ.

Когато представяме анализите на различните международни институции, във връзка с поуките от затварянето на училищата при Ковид-19, и въвеждането на дистанционно обучение трябва да имаме предвид, че те анализират различни страни на един и същи проблем. В случая, когато говорим за Световната банка става дума за политики на държавно и правителствено ниво, насочени към организацията и управлението на обучението в условията на карантина и преминаването към електронно обучение.

Така например, втория доклад на Световната банка, който цитирахме се стреми да опише концептуалната рамка какво има значение за започване на дистанционното обучение и неговата ефективност, да се оцени как страните реагираха на предизвикателствата от затварянето на училищата, и което е по-важно какви са принципите, към които образователните системи могат да преосмислят и да реализират обучението в бъдеще.

Тъй като първите раздели на доклада анализирахме тогава, когато показахме състоянието на дистанционното обучение в различни държави, за нас е важно да обърнем внимание на това, какви са поуките посочени от Световната банка и какво би трябвало да направим занапред според тази институция. Анализирайки тази част на доклада можем да посочим, че уроците от тази пандемия, както е посочено и там „дават на страните възможност да се пренасочи вниманието върху една спешна и все още напълно отворена политическа главоблъсканица[2]“.

Във втория доклад в резултат на проучванията са направени определени изводи, свързани с внедряването на дистанционното обучение. Обобщено е, че правителствата са се опитали да улеснят по различни начини приемането на дистанционното учене. Насоките на отделните държави биха могли да бъдат обобщени по следния начин.

Някои от държавите подкрепят учителите чрез обучението им и чрез други форми на помощ. Така например в Естония е създадена гореща линия, по която учителите могат да получат достъп до целенасочена подкрепа, а в Камбоджа и в Индия селските учители са снабдени с видео уроци, които им предоставят модел, който да следват. Редица страни коригираха учебните програми, а някои от държавите в партньорство с частния сектор доставиха целева помощ директно до домакинствата за улесняване достъпа на децата до дистанционно обучение. Може да се каже, че усилията на държавите са били насочени към подобряване на достъпа до инфраструктура за дистанционно обучение, обучение на учителите, проектиране на учебни материали и предлагане на гъвкави и самостоятелни платформи за обучение. Въпреки това е отчетено, че достъпът до използването ефективно на технологиите за

дистанционно обучение се различават значително в отделните държави, което означава, че когато се взема решение за режими на дистанционно обучение държавата трябва да отчита достъпа и използването на технологиите, както сред учителите, така и сред учениците, включително и на дигиталните умения.

Независимо от проблемите дистанционното обучение си остава ключово средство в цялостната система на обучението, дори и при завръщането на училищата към присъствено обучение.

Всъщност какво би трябвало да се направи, за да се изградят политиките за осигуряване на дистанционното обучение според Световната банка. В доклада е посочено, че се предлагат пет принципа за хибридни стратегии за обучение, които политиките могат да използват [2, цит. по стр. 49-53]:

Уверете се, че технологията за дистанционно обучение е подходяща за целта.

При разработването на този принцип се отчитат някои необходими, с които трябва да се ангажират правителствата и държавите при осигуряване на този процес. Става дума да се определи каква е минималната консумация на данни необходима за осигуряване на дистанционно обучение. Тук трябва да се отчете, кои критични фактори трябва да се вземат предвид при избора на технология, която е подходяща за предоставяне на достъп до дистанционно обучение. Като критерии трябва да се отчитат достъп и наличност на технологията, подходящо съдържание, техническа компетентност на учителите и педагогическо значение.

Следващият проблем, който трябва да се отчете е какви стратегии следва да бъдат приети, за да се оцени дали дадена образователна технология ще е полезна за болшинството от учениците, което означава и оценка на рентабилността на инвестициите в образованието.

От особено значение е проблема как цифровите технологии могат да се използват не само за репродуктивно възприемане на съдържанието, а и за да помогнат на учениците да се научат да мислят критично. Тук се посочва, че е абсолютно необходимо правителствата на държавите, които вземат решенията да имат предвид готовността на учителите и подкрепата с която разполагат. Като пример се дава Сиера Леоне, при която равнището на достъп до интернет и телевизия е много слаб и там политиките са акцентирали върху технология подходяща за местните условия, като решението е да се предостави дистанционно обучение чрез печатни материали и програми за радио обучение. Посочено е, че Министерството на образованието си партнира с 12 обществени радиостанции, които препредават програмата за радио обучение.

Отчетено е също че „За да се гарантира, че технологията за обучение е подходяща за целта, са необходими по-добри данни за EdTech. Световната банка разработи Индекс на готовност за EdTech (ETRI), за да информира свързаните политики. ETRI отива отвъд измерването на наличието на устройства и нивото на свързаност, за да обхване ключови елементи от по-голямата образователно-технологична екосистема в дадена страна, насочвайки усилията за увеличаване на възможностите за учене и намаляване на неравенствата.“

Използвайте технологии за подобряване ефективността на учителя

Посочва се, че „Независимо от начина на обучение и наличната технология, учителите ще играят решаваща роля. Учителите могат да мотивират учениците да намерят положителна стойност в учебния процес, да осигурят стимули за представяне, да дадат целева обратна връзка в областите, в които учениците изпитват затруднения, и да осигурят социално-емоционална подкрепа.“ Въпреки това се констатира, че не всички учители във всички държави притежават уменията необходими за ефективно преподаване в условията на дистанционно обучение. От една страна това изисква според доклада структурни промени в професионалното развитие, които включват и педагогически умения за дистанционно преподаване, а също така и цифрови

умения, които да позволят на учителите да бъдат конкурентни потребители на достъпните им технологии за дистанционно обучение.

При определени условия учителите могат да бъдат подкрепени, както чрез структурирани ръководства за учители, така и с допълнителни насоки за улесняване на ефективността на дистанционното обучение.

Дадени са примери като с Узбекистан, където на учителите се раздават безплатни SIM карти, които им гарантират достъп до образователни материали онлайн и до медии като WhatsApp. В Уругвай правителството е положило усилие за разработване и подобряване на инструментариум от ресурси за преподаване и дискуссионни форми, виртуално обучение и т.н., до които учителите имат безплатен достъп чрез наличната в тази държава система за управление на обучение CREA.

За прилагането на този принцип от държавите е необходимо, както да се използват съществуващите изследвания за разработване на инструменти, които на политическо и на експертно ниво да помогнат за оценка и сравнение на различните технически фактори и технологии, така и за определяне на обема на инвестициите за използване на ниско технологични и високо технологични решения за учителите.

Установете смислени двупосочни взаимодействия

Вече неколкократно посочихме, че обучението независимо от това дали е дистанционно, или не е двустранен процес, състоящ се от дейностите преподаване и учене. Отчитайки този проблем Световната банка сочи, че конкретни усилия трябва да бъдат посочени за установяване на смислено двупосочно взаимодействие между учителите и техните ученици. Разбира се, когато правителствата на държавите прилагат дистанционно обучение разглеждат прилагането на този принцип, би трябвало да установят как тези взаимодействия ще се реализират чрез използването на подходящи технологии. Определено по мнение на експертите на Световната банка в много ситуации това не означава, че трябва непременно да се търсят най-модерните технологии. Както посочихме за определени държави, където е ограничен достъп до съвременни електронни технологии, вероятно трябва да се комбинират с ниско технологични устройства позволяващи на учителите да гарантират двупосочното взаимодействие. Както се посочва това е особено критично в отдалечените и селските среди. Дава се пример за Бразилия, където са комбинирали ниско технологични и високо технологични възможности за осигуряване на двупосочното взаимодействие. Тъй като там основно се осъществява дистанционно обучение чрез телевизионна учебна сесия, телекомуникационните оператори предоставят нулева ставка за използване на мобилно приложение, което в ограничен период от време след телевизионна учебна сесия, дава възможност на ученици и учители да имат достъп без да плащат. Цялото това усилие на държавата е комбинирано и с печатни материали, които се изпращат до вкъщи за използване. Изключително важен извод, който ще цитираме дословно при прилагането на този принцип е: „Глобалната образователна практика на Световната банка: създаде кратки бележки за подбор на доказателства и примери, и предоставяне на връзки към материали, които страните са използвали в подкрепа на различни заинтересовани страни (ученици, учители, родители, училищно ръководство) както по време на дистанционно, така и на присъствено обучение; разработени на базирани Excel инструменти за изчисляване на разходите за идентифициране на ресурсите, необходими за предоставяне на дистанционно обучение, включително социално-емоционално обучение, и за изпълнение на дейностите, заложи от съвместната рамка, тестване на различни подходи, които използват цифрови технологии за подпомагане на ученето у дома или за подпомагане на преподавателите в класната стая.“

Ангажирайте родителите и учениците като паратньори в процеса на преподаване и учене

Особеният акцент в прилагането на този принцип се базира на факта, че в условията на пандемия високите нива на изолация прекъснаха социалните контакти между учениците, и връзката между учителите и учениците се превърна в основна форма на такъв контакт.

Това, от една страна, предполага учителите освен преподаването да оказват когнитивна подкрепа на своите ученици, но изисква и решения на правителствено ниво, които да подобрят социалното взаимодействие. Дадени са примери с държави като Чили, където са се насочили към включване на социално-емоционалните компетенции в своите програми, за да улеснят подобно отношение към ученето на учениците. В Бангладеш е създадена програма, при която всеки ученик работи на ниво подходящо за неговите индивидуални компетенции, като напредва и изучава новите знания на малки стъпки чрез лесно разбираеми примери и съвети. Основният проблем, който се очертава тук, че и учителите, и учениците не би трябвало да са сами при улесняване на процеса на социално-емоционалното учене. Родителите са тези, които се явяват естествените съюзници на двете страни в образователния процес. Посочено е, че е осигурен достъп до ресурси позволяващи включването на родителите в този процес. От една страна такива ресурси, като Работилница Сезам е налична вече на езици като арабски, хинди, испански и др., от друга страна програмата „Родителство за здраве през целия живот“ е създавала листовки със съвети с отворен код за родители на повече от 100 езика. Като тук се подбират ресурси по теми включително структуриране на деня на детето, семейното бюджетиране и управлението на стреса.

За пример е посочена Перу, където е разработена програма за дистанционно обучение гарантираща това, че родителите ще разполагат с необходимата информация в периода на дистанционно обучение. От една страна насоки за дистанционното обучение и седмични графици се намират в националната платформа за дистанционно обучение, а от друга страна Министерството на образованието осигурява мониторинг на удовлетвореността от програмата за дистанционно обучение чрез телефонни разговори с родителите веднъж месечно.

В тази насока е направен извода, че: Read@Home на Световната банка разработи глобални обществени блага, за да помогне на страните да избират книги с приказки, да ангажира родителите да четат с децата у дома и да използва иновативни подходи за доставка и закупуване на книги. Инициативата Read@Home има за цел да достави материали за четене и обучение в труднодостъпни домове, възможно най-бързо и ефективно, заедно с подкрепа за родителите и другите лица, които се грижат за тях, за да се ангажират с ученето на децата. Read@Home работи в подкрепа на страните с: (1) навременна техническа помощ за допълване на усилията и операциите на страната за осигуряване и подбор на качествени материали за четене и обучение за деца, и придружаващи материали за родители/полагащи грижи в подкрепа на ученето на децата; (2) навременна и дългосрочна техническа помощ за допълване на усилията и операциите на страната за подобряване на ефективността и намаляване на разходите за осигуряване и разпространение на учебни материали; и (3) финансиране за преодоляване на пропуски на ниво държава и стимулиране на разпределянето на ресурси (на съвпадаща основа).

Сплотете всички участници да си сътрудничат за учене

Идеята на този принцип, всъщност, е да обедини предишните четири, но тук става дума за това, че правителствените органи не могат да работят изолирано, тъй като става дума за политика, която обхваща широк кръг дейности, като финансиране, разработване на технологии, обучение на учители и т.н., би трябвало тези дейности да се разработват от всички заангажирани в процеса на дистанционното обучение институции. Разбира се някои държави предпочитат този процес да се осъществява при високи нива на централизация, а при други се предпочита по-децентрализиран подход. Според доклада на Световната банка „Това изисква не само по-високи нива на адаптивност, но и по-ефективен мониторинг и оценка в реално време. За да се превърнат в „учещи организации“, министерствата на образованието ще трябва да

изградят разнообразен капацитет, включително, но не само, да използват консолидираните силни страни на своите технически екипи за дистанционно и смесено обучение, повишавайки качеството и уместността на техните политики за EdTech и прилагане на стабилна стратегия за оценка на въздействието. Това ще изисква свикване на ключови играчи (доставчици на продукти и услуги) и подкрепа на приобщаваща екосистема от заинтересовани страни както за мобилизиране на финансови и човешки ресурси, така и за решаване на логистични проблеми. Предизвикателствата пред образователните системи по време на този глобален срив могат да се считат за възможност за по-добро сътрудничество и връзка с местни и международни партньори.“

От предоставените от Световната банка доклади и материали документиран в разнообразен опит става ясно, че са създадени капацитети и възможности за оптимално организиране на дистанционното обучение, които благодарение на взаимодействието между трите му компонента учители-ученици-технологии, както и при включването на родителите осигуряват необходимите условия дистанционното обучение, от една страна да реагира адекватно в условията на бъдещи кризи налагащи карантиниране, а от друга страна то да се превърне в ефективно средство за постепенното заличаване на неравенствата между учениците, произтичащо от неравностойното социално положение.

Своята висока ангажираност към проблема показва и ЮНЕСКО в свикана на 21 март 2021 г. Среща на министрите на високо ниво, организацията заложи стратегията да се направи равностметка както на поуките от обучението по време на пандемия, така и да се оценят рисковете, пред които е изправено образованието. Основната идея на тази среща да се набележи стратегия, която да не позволи изоставане в обучението на нито един учащ се.

Ако в Сесия 1 и 2 вниманието на министрите беше насочено към идеята за поддържане на училищата отворени и гарантирането на безопасността на учителите и учениците, както и за минимизиране на отпадане на ученици от училищата, то Сесия 3 беше фокусирана върху проблема на дигиталната трансформация и бъдещето на образованието. Основните проблеми, които бяха разгледани опираха до дигиталната готовност и предварителните инвестиции, които трябва да се направят, тъй като общия извод от досега проведените мерки показва, че по мнението на ЮНЕСКО „предишни инвестиции в инфраструктура, достъп до устройства, цифрови платформи, подходящо учебно съдържание и обучение в дигитални умения за онлайн обучение помогнаха значително, но не винаги бяха достатъчни, за да осигурят внезапното масово преминаване към онлайн дистанционно обучение“ [3].

Като оцениха значението на човешкия фактор министрите участващи в срещата се обединиха около идеята, че цифровите технологии сами по себе си няма да преобразят образованието. Това ще се случи по скоро, както се посочва според тях, при наличието на хора с подходящи дигитални умения, което предполага да се преосмислят от една страна възможностите за обучение на учители за повишаване на дигиталните им умения, за внедряване на цифрови технологии в педагогическите практики, а от друга страна възможност за преосмисляне на самите педагогически изисквания и педагогически умения от гледна точка на съществуващите образователни модели, учебни програми и оценяването на учениците.

На заключителното пленарно заседание помощник-генералния директор по образованието на ЮНЕСКО Стефания Джанини потвърди, че „Нито едно правителство не може да отговори само на тази продължаваща образователна криза. Многостранното сътрудничество е необходимо за защита на правото на образование и осигуряване на непрекъснатост на обучението [3].“

Стефания Джанини заедно с колеги от УНИЦЕФ и Световната банка представи Мисия: възстановяване на образованието за 2021г. и нейните три приоритета, гарантиращи [3, с. 15]:

1. Нито едно дете не е изоставено - гарантиране, че всички деца и младежи са отново в училище и получават цялостна подкрепа, за да успеят.

2. Всяко дете учи – ускоряване на ученето и премахване на дигиталното разделение в обучението.

3. Всички учители са овластени - подпомагане на преподавателската работна сила.

На 3 май 2022 г., в Страсбург беше приета Стратегия на Европейския съюз за насърчаване на образованието за децата по света: смекчаване на въздействието на пандемията от COVID-19. Европейският парламент отчитайки разработените документи от ООН, ЮНЕСКО, Световната банка, УНИЦЕФ и ОИСР, в 48 точки обоснова необходимостта от подобряване на качеството на образованието на децата, и възложи на председателя на парламента да предаде на Съвета на европейския парламент и Европейската комисия резолюция относно Стратегията на ЕС за насърчаване на образованието за децата по света (2021/2209(INI))

Приложен е доклад на Дейвид Лега от ЕНП пред Европейската комисия от 07.10.2021 г., внесен от него по собствена инициатива в Комисията по външните работи и приет от нея озаглавен Към стратегия на ЕС за насърчаване на образованието за децата по света: смекчаване на въздействието на пандемията от Ковид-19.

В доклада се призовават страните от света да разглеждат образованието като инвестиция, а не като разход, както и Комисията и държавите членки да увеличат значително финансирането за образование в своите стратегии за международно развитие и помощ. В резултат на разработената Стратегия и доклада, Европейския парламент прие Резолюция по тях, която отчитайки вредите нанесени на образованието от пандемията от Ковид-19, а именно, че тя е засегнала повече от 1,8 милиарда учащи се по света и ги е лишила от достъп до образование и други предимства предлагани от училището, подчертава колко е важно да се гарантира правото на децата на образование и да се даде възможност на всяко дете да се върне в училище [4].

References:

1. Remote Learning During the Global School Lockdown : Multi-Country Lessons. <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/668741627975171644/remote-learning-during-the-global-school-lockdown-multi-country-lessons>
2. Remote Learning During the Global School Lockdown: Multi-Country Lessons” and “Remote Learning During COVID-19: Lessons from Today, Principles for Tomorrow. <https://www.worldbank.org/en/topic/edutech/brief/how-countries-are-using-edtech-to-support-remote-learning-during-the-covid-19-pandemic>
3. One year into COVID: Prioritizing education recovery to avoid a generational catastrophe. Report of UNESCO online conference. 29 March 2021. <https://en.unesco.org/news/one-year-covid-prioritizing-education-recovery-avoid-generational-catastrophe>
4. Strategia na ES za nasarchavane na obrazovaniето za detsata po sveta: smekchavane na vazdeystviето na pandemiyata ot COVID-19 https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0138_BG.pdf